

ТАТЬЯНА ИСАЕНКО

КРИТЕРИИ ОЦЕНИВАНИЯ УРОВНЯ НРАВСТВЕННОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА

Рассмотрено критерии оценивания уровня нравственной культуры курсантов высших военных учебных заведений в контексте подготовки к будущей профессии.

Ключевые слова: курсанты, критерий, показатель, уровень нравственной воспитанности, нравственная зрелость, нравственная культура.

TETYANA ISAJENKO

CRITERIA OF EVALUATION OF MORAL CULTURE LEVEL OF FUTURE SPECIALIST

The criteria of evaluation of moral culture level of students of higher military educational establishments are considered in the context of their preparation to the future profession.

Keywords: students, criterion, index, level of moral breeding, moral maturity, moral culture.

Одержано 26.04.2010, рекомендовано до друку 12.05.2010.

УДК 378.22:73/74

ОЛЬГА КУШНІРЕНКО
(Полтава)

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА

Розглянуто проблему модернізації процесу навчання школярів і майбутніх учителів декоративно-ужиткового мистецтва шляхом введення до змісту тем і завдань, що передбачають можливості творчого використання сучасних синтетичних матеріалів і технологій.

Ключові слова: модернізація, зміст навчання, декоративно-ужиткове мистецтво, синтетичні матеріали.

Проблему модернізації освіти розглядають переважно в контексті запровадження болонської системи, що передбачає вдосконалення навчання на основі структурування змісту і оновлення системи оцінювання результатів учіння. До цього спонукають як державні нормативні акти [1], так і керівні документи окремих навчальних закладів [5]. Спільна думка педаго-

гічної громадськості також здебільшого визнала переваги запровадження кредитно-модульної системи організації навчання, на що вказують численні публікації та виступи на конференціях різного рівня.

Разом із тим, питання модернізації змісту навчання з точки зору принципного осучаснення його інформаційної складової відходить дещо на другий план і, принаймні, для мистецьких дисциплін переважно обмежено колом урізноманітнення варіантів уже традиційних для навчальної практики завдань. Це досить красномовно відображено, наприклад, у проекті стандарту освітньо-професійної програми підготовки вчителів образотворчого мистецтва.

У зв'язку з тим, що саме інформаційний аспект найвиразніше відображає зв'язок між підготовкою майбутнього вчителя і можливістю його повноцінної фахової реалізації в умовах динамічних змін шкільного сьогодні, нами була здійснена спроба виявити шляхи осучаснення змісту декоративно-ужиткової підготовки студентів з огляду на можливості уведення інновацій у зміст навчання дітей.

Для досягнення цієї мети нами спочатку досліджено доцільність осучаснення інформаційної складової змісту навчання декоративно-ужитковому мистецтву дітей, прогнозовано шляхи можливих змін інформаційного компоненту змісту навчання учнів декоративно-ужитковому мистецтву. Потім розроблено конкретні заходи щодо осучаснення цього змісту і відповідного оновлення змісту декоративно-ужиткової підготовки майбутніх учителів, які мають запроваджувати цей зміст у практику навчання школярів.

Контент-аналіз програм загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів [6] виявив, що бажання принципово осучаснити зміст навчання дітей більш притаманне позашкільним закладам. У той же час, вони надають перевагу пошуку окремих технологічних аспектів, що потім реалізують у варіаціях завдань. Часто це традиційні для інших країн і відносно нескладні технології обробки матеріалів (наприклад, оригамі, ошигамі, печворк). Такий технологічний підхід свідчить про бажання зацікавити дітей новизною та опосередковано підтверджує актуальність проблеми осучаснення змісту навчання.

Як правило, питання модернізації змісту навчання дітей декоративно-ужитковому мистецтву пов'язано також із дедалі більшим урахуванням вікових можливостей, як це зазначено в усіх програмах. Незважаючи на те, що це – усезагальна вимога до організації навчального процесу, саме вона, перш за все, спонукає до звернення уваги на зміну пріоритетів у сучасних підлітків та на необхідність уведення кардинальних змін у зміст навчання для їх зацікавлення. При цьому велика увага під час навчання дітей декоративно-ужитковому мистецтву звертається і на вивчення національних культурних традицій, їх регіональних особливостей. Саме заради цього продукуються більш нові й цікаві завдання з використанням традиційних технологій і матеріалів. Це забезпечує реалізацію в ході навчанням функції трансляції культурних здобутків минулих поколінь і є, безумовно, необхідним компонентом навчально-виховного процесу. Однак важливою функцією освіти є також уключення молодого покоління в сучасність з її новими потребами і можливостями. Лише на основі такого влучення формуються такі творчі якості, як здатність до аккретаксії – посилення значення відомих раніше і

створення нових ціннісних настанов, можливість ціннісного прогнозування, без якого неможливе перспективне культуротворення [3].

Логічні висновки, що зроблені на основі контент-аналізу програм навчання дітей декоративно-ужитковому мистецтву, підтверджують думку про надзвичайну актуальність принципового осучаснення його інформаційної складової завдяки використанню актуальної інформації про нові засоби художньої виразності, сучасні новітні матеріали і технології їх обробки.

Найпомітнішою рисою сучасного декоративно-ужиткового мистецтва є поєднання його з дизайном, який із моменту виникнення базувався на пошуках авангардних форм виразності, використанні новітніх синтетичних матеріалів і технологій. Це не лише змінює вигляд творів мистецтва, а й формує принципово нове мислення і нову естетику.

Обговорюючи нові тенденції до застосування синтетичних матеріалів у дизайні на шпальтах одного з популярних сучасних часописів "Салон. Все лучшее в дизайне", автори статей зауважують, що використання синтетичних матеріалів для художніх цілей – невід'ємна особливість і потреба часу [4]. Використання народними майстрами природних матеріалів для художніх цілей у минулому було обумовлене відсутністю альтернативи вибору: зазвичай, використовували місцеві природні ресурси. Природне середовище, клімат, ландшафт – усе мало вплив на народне образотворення. Добір кольоросполучень, орнаментальних мотивів, візерунків, технік виконання, пропорційних співвідношень набував у виробі регіональних відмінностей завдяки усталенню естетичних уподобань, що виокремились і закріпились за певною територією. Розповсюдження, запозичення і впливи інших культур ретельно узгоджувалися та підпорядковувалися місцевій традиції.

Стрімкий розвиток за останнє століття наукової думки, промислового виробництва, технологій будівництва стимулював появу новітніх сучасних матеріалів, що замінили повністю чи частково природні. Їх поява відкриває нові можливості для творчої реалізації особистості. "Світ дизайну без синтетики, – пише В. Оскілко, – просто неможливий! Головна причина в тому, що всі дизайнери постійно прагнуть дивувати, шокувати новими формами і синтетичні матеріали лише допомагають у реалізації їх ідей" [4, с. 208].

Сучасні матеріали мають штучну основу, незалежну від місцевих ресурсів, а динамічні міграційні та інтеграційні соціокультурні процеси роблять ці матеріали та вироби з них однаково розповсюдженими і доступними в усіх країнах. Разом із тим, незважаючи на доступність сучасних технологій обробки різноманітних штучних матеріалів, на наявність різнопланової інформації у друкованій продукції різноманітного характеру (від рекламних буклетів до глянцевого журналу і мистецьких часописів), на поширення її в мережі Інтернет, на використання у творчості професійних майстрів та аматорів і презентації цих творів на виставках, системного і широкого використання новітніх матеріалів і технологій у практиці художньо-педагогічної освіти та загальноосвітніх навчальних закладів не відбувається. Таке невіправдане нехтування новими тенденціями, з одного боку, пояснюється побоюванням зануритись у кіч, припуститися естетичної помилки, а з іншого – відсутністю ґрунтовної розробки методичної бази для запровадження в навчальний процес імпровізаційних підходів, яких вимагає використання новітніх матеріалів і технологій. Це часто приводить до некомпетентності,

перш за все, учителів, відсутності в них знань і вмінь користування новими матеріалами, до викривленого формування суджень щодо естетичної цінності, художніх якостей творів сучасної молодіжної культури.

Те, що молодь для реалізації власних творчих задумів використовує новітні сучасні матеріали є зрозумілим, бо її завжди надихало відкриття нових, ще невідомих горизонтів. Особливо природно це для художньої творчості. Замовчування та ігнорування змін, що постійно відбуваються в соціокультурному середовищі, приводить до ігнорування природної молодіжної допитливості, жаги нових вражень і бажання самостверджуватися через створення чогось нового, альтернативного. Неможливість творчої реалізації в застарілих консервативних формах часто змушує молоду людину вдаватися до демонстративних протестів і неприйняття в цілому позиції протилежної сторони, занурення в андеграунд, а іноді має і більш критичні наслідки.

Якщо вчитель не має належної підготовки або методичних умов для співучасті у творчих пошуках молоді, він утрачає можливості для навчально-виховного впливу на процес її розвитку – практично втрачається сенс педагогічної діяльності, відбувається девальвація професії. Проте вчитель часто стикається з тим, що учні потребують допомоги в розумінні авангардних художніх явищ, цінність яких ще остаточно не визначена і, можливо, не виявилися навіть напрями і характер їх розвитку. На думку сучасного дизайнера О. Бикової, зараз відбувається “виникнення штучного світу з новою реальністю та особливим багатовимірним простором – динамічним, прозорим, іронічним”, зупинити цей процес неможливо [4, с. 208]. Лише спільне експериментування з новими матеріалами і технологіями та пов’язані з цим інсайти можуть, певним чином, імітувати шляхи творчих пошуків авторів авангардних явищ і підказати орієнтири для їх розуміння, визначення власного ставлення до них. Учитель та учень, разом проходячи цей шлях, мають можливість стати партнерами і більш досвідчений партнер має можливість непомітно коригувати іншого.

Це свідчить про користь модернізації змісту навчання декоративно-ужитковому мистецтву шляхом уведення творчих робіт із сучасними штучними матеріалами. Існує ще один аргумент на користь думки щодо цього. Сучасний урбаністичний спосіб життя певною мірою обмежує доступ до використання природних матеріалів. Зменшення кількості зелених насаджень та екологічні кризи вимагають більш дбайливого ставлення до природних ресурсів і роблять недоцільним забезпечення потреб кожної людини у використанні природних матеріалів для творчих аматорських спроб. Відносно легкі в обробці, придатні до різноманітних деформацій штучні матеріали різної етіології доступні в необмеженій кількості, постійно зустрічаються у побуті. Життєдіяльність міських мешканців більш інтенсивно насичена штучними матеріалами, а прагнення до їх використання для творчої самореалізації більш помітний у місті. Тому природно, що особливо міські умови творчої реалізації дітей примушують педагогів звернути увагу на можливість альтернативних матеріалів і технологій.

Потреба у створенні художнього образу та втіленні його в матеріалі притаманна людині з дитинства. Від народження дитина прагне вивчати навколишнє середовище всіма органами чуття і важливо, щоб це ознайомлення було насичене позитивними емоціями. Штучне обмеження доступу дитини-

ни до нового для неї матеріалу може бути виправданим тільки шкідливим впливом на її здоров'я. Якщо ж матеріал безпечний і різноманітний, він стимулює розвиток розумових здібностей дитини.

Для практичної реалізації викладених вище ідей авторським колективом кафедри образотворчого мистецтва Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (Л.В. Бичкова, О.М. Кушніренко) розроблена програма для 1-12-х класів спеціалізованих загальноосвітніх навчальних закладів художнього профілю "Декоративно-ужиткове мистецтво". У цій програмі поєднано традиціоналістську лінію (у початкових класах) з авангардистською (у старших класах) у аспекті використання синтетичних матеріалів і нових технологій. Починаючи з розпису у третьому класі пластикового посуду акриловими фарбами, через створення в п'ятому класі фантазійних форм; система пропонованих завдань логічно завершується виконанням об'ємно-просторових концептуальних інсталяцій у старших класах.

Ідея виходу на створення просторових композицій ініційована досвідом створення монументальних панно у школах Ізраїлю, описаним Елою Балаклав [2]. Вона розповіла, з яким ентузіазмом діти підліткового віку займалися виконанням трудомісткого просторового завдання і як виростала при цьому їхня самоповага.

Саме в основних і старших класах молоді люди вже мають базові культурологічні знання і розвинене абстрактне мислення, що дозволяє їм зрозуміти сутність поставлених завдань. Для акцентуації уваги на нових сучасних можливостях для творчої діяльності спеціально пропонуємо ввести змістовий модуль "Новітні тенденції у декоративно-ужитковому мистецтві", присвячений розгляду принципово нових тем і виконанню зовсім інших завдань. Починається модуль розглядом проблеми ансамблевості як усезагальної риси сучасного декоративно-ужиткового мистецтва. Відбувається ознайомлення з поняттям ансамблю в декоративно-ужитковому мистецтві, зі способами його досягнення у комплексі функціонально пов'язаних речей, виявляються зв'язки між художнім образом і способами досягнення ансамблю в комплексі функціонально пов'язаних речей. Для закріплення пропонується виконувати вправи, що сприяють усвідомленню взаємозв'язків між створюваним образом, функцією та обраним способом перетворення комплексу побутових речей у ансамбль. Це такі досить нескладні завдання, як декорування в певному художньому стилі (за вибором) комплексу шахових фігур, виконання трансформації і декорування трьох синтетичних пляшок з-під шампунів різної форми і кольору так, щоб вони створювали враження ансамблю.

Наступна проблема стосується інноваційної семантики сучасного декоративно-ужиткового мистецтва. З метою виявлення нових можливостей для творчості дітям пропонують ознайомитися з новою стилістикою творів сучасного декоративно-ужиткового мистецтва, з естетичною виразністю нових технологій. Наступні вправи, що сприяють активізації творчого пошуку, знаходженню нестандартних художніх рішень, розвивають чуттєво-емоційне сприйняття дійсності, асоціативно-образне мислення, художньо-творчу уяву, уміння і навички продукування художніх ідей, здатність до формулювання авторських концепцій, вирішення творчих задач. У

процесі створення об'ємної декоративної композиції на тему "Скіфія" ознайомлення з технологіями створення об'ємних та просторових композицій виходить на новий рівень.

Завершується вивчення модуля темою "Інноваційні технології у сучасному декоративно-ужитковому мистецтві". Тут відбувається ознайомлення з новими матеріалами і нестандартними технологіями їх використання з декоративною метою. Для апробування цих матеріалів і технологій пропонуємо створити об'ємно-просторову текстильну композицію на тему "Подорож наутілуса" з різноманітних побутових мотузок та об'ємно-просторову композицію на тему "Фантастичний акваріум" шляхом пластичного декорування новими будівельними матеріалами, фарбування різноманітними синтетичними фарбами конструкцій із простих геометричних картонних форм (ящиків для упаковки, труб для намотування лінолеуму).

Отже, пов'язуючи завдання модернізації освіти майбутнього вчителя з осучасненням інформаційної складової змісту, який залежить від потреб постійного оновлення шкільної практики відповідно до розглянутих інновацій у змісті навчання дітей декоративно-ужитковому мистецтву були внесені зміни і в програму підготовки майбутніх учителів. Адже вони повинні знати новачки в асортименті матеріалів і володіти новими технологіями. Апробація викладених у статті ідей та осучасненої програми підготовки майбутніх учителів до вивчення з дітьми декоративно-ужиткового мистецтва завершується на психолого-педагогічному факультеті ПНПУ імені В.Г. Короленка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про основні завдання вищим навчальним закладам на 2005/2006 навчальний рік: [Лист Міністерства освіти і науки України]. – К. : Знання, 2005. – С. 15.
2. *Мартишина Н.В.* Ценностный компонент творческого потенциала личности педагога / Н.В. Мартишина / Педагогика. – 2006. – № 3. – С. 48–57.
3. *Оскилко В.* Синтез науки и искусства / В. Оскилко, Т. Новикова, О. Быкова // Салон. Все лучшее в дизайне. – 2008. – № 10. – С. 208.
4. Перспективи художньо-педагогічної освіти // Імідж сучасного педагога. – 2006. – № 5–6. – С. 104.
5. Положення про кредитно-модульну систему організації навчального процесу в Полтавському державному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка / Укл. В.О. Пашенко та ін. – Полтава, 2006. – 24 с.
6. Програми для гуртків, секцій, творчих об'єднань позашкільних закладів суспільно-громадського та художньо-естетичного напрямку / Укл. Л.І. Ковбасенко, Л.М. Павлова. – К. : ІЗМН, 1996. – С. 400.

ОЛЬГА КУШНИРЕНКО

МОДЕРНИЗАЦІЯ СОДЕРЖАНИЯ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО ИСКУССТВА

Рассмотрена проблема модернизации процесса изучения школьниками и будущими учителями декоративно-прикладного искусства путем введения в содержание тем и заданий, предусматривающих возможности творческого использования современных искусственных материалов и технологий.

Ключевые слова: модернизация, содержание обучения, декоративно-прикладное искусство, синтетические материалы.

OLGA KUSHNIRENKO

MODERNISATION OF CONTENTS OF FUTURE TEACHERS' EDUCATION TO THE DECORATE-&-APPLY ART

The problem of modernisation of process of study of school pupils and future teachers to the decorate-&-apply art by introduction to its contents themes and tasks making use of the possibilities of the creative applying of modern artificial materials and technologies is examined.

Keywords: modernisation, educational contents, decorate-&-apply art, synthetic materials.

Одержано 29.03.2010, рекомендовано до друку 12.05.2010.

УДК 37.041: 5(09)-022.332

ВОЛОДИМИР ІЩЕНКО
(Полтава)

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ САМООСВІТИ ВЧИТЕЛЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Представлено проблему професійного і особистісного самовдосконалення вчителя природничих дисциплін у контексті загальноісторичного розвитку національної системи освіти.

Ключові слова: неперервна педагогічна освіта, самоосвітня діяльність, учитель, педагогічна підготовка, природничі дисципліни.

Сучасний науковий інтерес до проблеми професійного саморозвитку і особистісного самовдосконалення вчителя природничих дисциплін зумовлює потребу аналізу позитивного досвіду діяльності вітчизняної системи педагогічної підготовки і післядипломної освіти та організації самоосвіти вчителів на різних рівнях і в різні історичні періоди функціонування. Розвиток змісту, методів і технологій професійного самовдосконалення вчителя відбувався в контексті виникнення й обґрунтування ідеї неперервної освіти і самовдосконалення особистості впродовж життя, з якою пов'язувалося вирішення цілого комплексу проблем соціального, функціонального, правового й організаційного стану діючої системи освіти в цілому. Її реалізація вимагає нормативного забезпечення – методичного, інформаційного, кадрового, матеріально-технічного, фінансового та інших видів супровіду.

Проблема неперервної освіти, на думку вчених, які нею займаються [1; 2; 3; 4], має багату історію, ґрунтується на двох провідних аспектах: саморозви-